

NEMES DEZSŐ

1908. szeptember 6. Lócse, Szepes vármegye – 1985. március 30. Budapest

MTI/MTVA Fotóarchívum/Pap Jenő

FŐBB TISZTSÉGEI

A Szikra Könyvkiadó igazgatója	1953. augusztus–1956. augusztus
Az MDP KV Pártfőiskolája igazgatója	1953. szeptember–1956. október
A Népszabadság főszerkesztője	1957. január 15.–1961. szeptember
Az MSZMP KB tagja	1957. június 29.–1985. március 30.
Az MSZMP PB póttagja	1957. június 29.–1959. december 5.
Az MSZMP PB tagja	1959. december 5.–1980. március 27.
Az MSZMP KB titkára	1961. szeptember 19.–1965. június 25.
Az MSZMP KB Párttörténeti Intézete főigazgatója	1965. június 25.–1966. december 5.
Az MSZMP KB Pártfőiskolája igazgatója	1966. december 5.–1968
Az MSZMP KB Politikai Főiskolája igazgatója	1968–1975
Az MSZMP KB Politikai Főiskolája rektora	1975–1977. április 13.
A Népszabadság főszerkesztője	1977. április 13.–1980. május
Az MSZMP KB Párttörténeti Intézete igazgatója	1980. május–1983. július 6.

PÁLYÁJA

Apja, Nemes Adolf vámügyi alkalmazott volt, anyját Neufeld Teréziának hívták. 1919-re teljes árvaságra jutott, s a fővárosban élő apai nagybátyja vette magához, aki a Budapest Székesfőváros Közlekedési Rt.-nél (BSZKRT) asztalosként dolgozott.

1922-től Bakonyi Jenő kárpitos és lakberendező cégénél inaskodott, 1926. januárban kárpitos segédlevelét szerzett. Belépett a famunkások szövetségébe, rövidesen műhelybizalmivá választották, szeptemberben pedig csatlakozott az illegális Kommunista Magyarországi Pártjához. Miután munkahelyéről elbocsátották, az újpesti téglagyárban kapott munkát, 1927-ben az óbudai téglagyárban csillésként kereste kenyerét, egy üzemi baleset miatt azonban egy időre munkaképtelenné vált. 1927 nyaratól részt vett a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége újjászervezésében, ősszel már a szervezet titkára volt. 1928. augusztusban illegális kommunista tevékenységéért letartóztatták, 1930. szeptemberben három évre ítélték, a vizsgálati fogságban töltött időt beszámítva 1931-ben szabadult.

1931. szeptembertől a moszkvai nemzetközi Lenin Iskolán tanult. 1933. júniusban illegálisan hazatért, a kommunista párt budapesti bizottsága titkára, majd a Központi Bi-

zottság tagja és magyarországi instruktora lett. 1936. márciusban visszautazott Moszkvába, 1939-ig egy bútorgyárban dolgozott kárpitosként, majd technikai ellenőrként. Pártpolitikával nem foglalkozott, a magyar emigráció frakcióharcaitól távol tartotta magát, emiatt három évre párttagsági jogait is felfüggesztették. 1939-ben, párttagsága visszaszerzése után érettségi vizsgát tett, s felvették a Lomonoszov Egyetem történelem szakára. 1941. június 22-e, a Szovjetunió német megtámadása után a Kommunista Internacionálé munkatársa lett, követte az evakuált apparátust a baskíriai Ufába, ahol a Komintern-iskola magyar csoportja tanáraként tevékenykedett, s 1943-ban a binszki főiskolán felsőfokú tanulmányait is befejezte. A Komintern 1943-as feloszlását követően a magyar hadifoglyok között agitált, 1944-től a krasznogorszki antifasiszta iskola tanára, majd rövid ideig az iskola igazgatója volt. 1945 tavaszán megbízták a hadifoglyok számára készített *Igaz Szó* című újság szerkesztésével.

1945. augusztusban tért vissza Magyarországra, s megtették a Szakszervezeti Tanács egyik titkárává. 1948. decembertől a Magyar Dolgozók Pártját képviselte Bukarestben, mint a Kommunista Pártok Tájékoztató Irodája lapja, a *Tartós békéért, népi demokráciáért!* szerkesztőbizottsági tagja. 1950 elején hazarendelték, februárban kinevezték a Népművelési Minisztérium csoportfőnökévé, s megbízták a népművelési osztály vezetésével. 1952-ben „addigi munkásságáért” megkapta a történettudományok kandidátusa tudományos fokozatot. 1953. augusztusban a Szikra Könyvkiadó igazgatójává nevezték ki. 1954-ben *Az Általános Munkásegylet története* (1952) című munkájáért és *Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon* (1953) című dokumentumkötet bevezető tanulmányáért Kossuth-díjjal tüntették ki. 1956. szeptembertől a forradalomig a pártfőiskola igazgatója volt.

Az 1956. november 4-i szovjet intervenció után csatlakozott a Kádár-féle vezetéshez. Előbb a pártközpontban dolgozott, majd 1957. januárban kinevezték az MDP örökébe lépő Magyar Szocialista Munkáspárt központi lapja, a *Népszabadság* szerkesztőbizottságának vezetőjévé. E tisztében első számú feladata a munkásság gondolkodásának „helyes útra terelése” volt a „munkástanácsokba befurakodott ellenséges elemek”-nek, az „ellenséges rádiók”-nak vagy azoknak az íróknak a leleplezésével, akik bár „nem gyilkoltak, nem kínoztak, nem fosztogattak, mégis a kormány lefogatta őket”.

Az 1957. júniusi országos pártértekezleten bekerült az MSZMP Központi Bizottságába és póttagként, 1959. decembertől rendes tagként az állampárt legfőbb döntéshozó testületébe, a Politikai Bizottságba. 1957. decembertől ő vezette a KB Párttörténeti Munkaközösségét. Jelentős szerepet játszott az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeit meghamisító propagandakiadvány, az úgynevezett *Fehér könyv* összeállításában. 1958. szeptemberben védés nélkül elnyerte a történettudományok doktora tudományos fokozatot, és novemberben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1964. áprilisban rendes tagjává választották. Személyében az MSZMP legmagasabb szinten képviseltette magát a tudományos életben.

1961 szeptemberétől a KB Titkárságának tagjaként a KB Külügyi Osztályát, a Központi Ellenőrző Bizottságot, a Párttörténeti Intézetet, a párt elméleti folyóirata, a *Társadalmi Szemle* szerkesztőségét, valamint a Baranya, a Somogy, a Tolna, a Vas és a Zala megyei pártbizottságot, 1962. októbertől ezeken kívül az abban az évben felállított Kegyelyi Bizottságot felügyelte. 1960. januártól 1961. szeptemberig, majd 1965. júliustól 1983. júliusig tagja volt a KB Agitációs és Propaganda Bizottságának. 1965. júniusban felmentették KB-titkár tiszte alól, és főigazgatóként az MSZMP KB Párttörténeti Intézete élére állították. 1967. januártól az MSZMP KB Politikai Főiskolája (1968-ig Pártfőiskolája) igazgatója, 1975. januártól rektora volt. 1975-ben Állami Díjat kapott. 1977. áprilistól főszerkesztőként ismét a *Népszabadság* szerkesztőségét vezette. Az MSZMP XII. kongresszusán (1980. március 24–27.) kimaradt a PB-ből, s a *Népszabadságtól* áthelyezték a Párttörténeti Intézet igazgatói székébe. Innen vonult nyugállományba 1983. júliusban.

FORRÁSOK

- Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. január 25-i ülésének jegyzőkönyve. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára M-KS 288. fond 5/12. őrzési egység.
- Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. január 29-i ülésének jegyzőkönyve. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára M-KS 288. fond 5/13. őrzési egység.

FŐ MŰVEI

- Nemzetközi munkásmozgalom.* Szikra Kiadó, Budapest, 1949.
- Az Általános Munkásegylet története, 1868–1873.* Szikra Kiadó, Budapest, 1952.
- A Kommunisták Magyarországi Pártjának harca 1919 augusztusától 1929 őszéig.* Szikra Kiadó, Budapest, 1954.
- Magyarország felszabadulása.* Szikra Kiadó, Budapest, 1955.
- A népi Magyarország fejlődése, 1945–1960.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1960.
- Az ellenforradalom története Magyarországon, 1919–1921.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962.
- A Bethlen-kormány külpolitikája 1927–1931-ben. Az aktív külpolitika kifejlődése és kudarca.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1964.
- A lenini eszmék ereje.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1970.
- A magyarországi munkásmozgalom történetéhez. Tények, viták, tanulságok.* I. kötet. Kossuth Kiadó, Budapest, 1974.
- A fasizmus kérdéséhez.* Magvető Kiadó, Budapest, 1976.
- Forradalmak és Tanácsköztársaság Magyarországon. 1918–1919.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1979.
- A biatorbágyi merénylet és ami mögötte van...* Kossuth Kiadó, Budapest, 1981.
- Kun Béla politikai életútjáról.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1985.

IRODALOM

- Nemes Dezső, 1908–1985. *Népszabadság*, 1985. április 2.
- Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához.* Szerkesztette Nyírő András. Interart Stúdió, Budapest, 1989. 280.
- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai.* II. kötet. I–P. Főszerkesztő Glatz Ferenc. MTA Társadalomkutató Központ–Tudománytár, Budapest, 2003. 921–922.
- Romsics Ignác: *Clío bűvöletében. Magyar történetírás a 19–20. században – Nemzetközi kitekintéssel.* Osiris Kiadó, Budapest, 2011.